

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

No1

2026
yanvar

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 218 sahifa.
2026-yil, yanvar

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА УЗБЕКИСТАНА.....	26
Каракулов Фарход Зайпудинович	
TRANSPORT TIZIMIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA TAKOMILLASHTIRISH USULLARI	33
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARNING SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI BAHOLASH	38
Achilov Ilmurad Nematovich	
TURIZM OBYEKTLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	45
Toshtemirov Xojiakbar Qahramon o'g'li	
КАЧЕСТВО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКОВ УЗБЕКИСТАНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРОБЛЕМНЫХ КРЕДИТОВ	51
Алиева Сусанна Сейрановна	
ВЛИЯНИЕ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ И РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ НА РАЗВИТИЕ ОВЦЕВОДСТВА И КАРАКУЛЕВОДСТВА В ГЛОБАЛЬНОМ МАСШТАБЕ	58
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
BARQAROR INVESTITSİYALAR: IQTISODIYOTDAGI ROLI VA DOLZARBLIGI	65
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
KRAUDFANDING – BARQAROR RIVOJLANISHNI AMALGA OSHIRISH UCHUN INNOVATSION MOLIYAVIY VOSITA SIFATIDA.....	71
Ashurova Oltin Yuldashevna	
FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHDA MOLIYAVIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	78
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI UCHUN BARQAROR BREND QIYMATINI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	84
Bekmurod Davlatmurotovich Ollaberganov, Zilola Baxramovna Abdikarimova	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	89
Atajanov Kamal Atavayevich	
AVTOTRANSFORMATORLARNING TASHQI MAGNIT MAYDONINING MATEMATIK MODELI	96
Pirmatov Nurali Berdiyarovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Baxriddinov Begzod Alibek o'g'li	
O'ZBEKISTON VA JAHON AMALIYOTIDA BUDJET MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING RIVOJLANISHIGA RETROSPEKTIV TAHLIL	101
Berdiyev Toshkenboy Panjiyevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: RISKGA ASOSLANGAN YONDASHUV VA AMALIY MEKANIZMLAR	108
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT BAZASINI MUSTAHKAMLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	113
Shayxiev Boburbek Ulug'bekovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING KONSEPTUAL MODELI.....	120
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	

GEODEZIYA VA GIS TEXNOLOGIYALARINING INTEGRATSIYASI.....	125
Ziynura sabirova	
RESPUBLIKADA UY-JOY QURILISHI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGINING O'RNI	129
Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА АО «УЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙУЛЛАРИ» В УСЛОВИЯХ СТРУКТУРНЫХ РЕФОРМ.....	133
Кадилова Шарофат Амоновна	
KASBLARNI MODERNIZATSIYA QILISH VA MEHNAT BOZORINING YANGI MODELINI BARPO ETISH	139
Ruziyev Oybek Abdumuminovich, Nurboyev Jaloliddin Mamadiyevich	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBIL BIZNESINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	143
Saidov Dilshodbek Razzakovich	
QISHLOQ JOYLARIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	148
Amaniyazova Rayhan Bayniyazovna	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ СОЛНЕЧНЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА	153
Кудратов Афзалхужа Рустамович, Далмурадова Наргиза Нуриллаевна, Шогучкаров Санжар Кодирович	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI	161
Qarshiyev Obidjon Egamberdiyevich	
INNOVATSION BANK EKOTIZIMLARINING TIJORAT BANKLARI RIVOJLANISHIDAGI ROLI	165
Aliyev Hasan Rayimjonovich	
ANALYSIS OF FACTORS OF INTENSIVE ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN	171
Sharipov Kamil	
SUN'IY INTELLEKT – TO'RTINCHI SANOAT INQILOBINING ASOSI.....	176
Kalonov Muxiddin Baxriddinovich	
KORXONALARDA MOLIVAVIY BOSHQARUVNING TASHKILY VA IQTISODIY MASALALARI	187
Jumayev Samariddin Ziyodullaevich	
YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYASI ASOSIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINI OSHIRISH YO'LLARI	193
Isroilov Dilshodbek Rustamovich	
TALABALARDA O'Z-O'ZINI TARTIBGA SOLISH KO'NIKMALARINING RIVOJLANISHIDA INTERAKTIV TA'LIM PLATFORMALARINING O'RNI	198
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Gulnora Abdullo qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING XORIJIY TAJRIBASI	203
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
XORAZM VILOYATIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASINING O'ZGARISHI VA BU JARAYONGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	208
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
IQTISODIY-MATEMATIK VA SSENARIYLI YONDASHUVLARDAN FOYDALANIB SANOAT RIVOJLANISHINI BAHOLASH VA PROGNOZLASH	213
Turdiyev Ulug'bek Qayumovich, Qayumova Nurafshona Ulug'bek qizi	
EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARINING DOLZARBLIGI.....	217
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	

EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARINING DOLZARBLIGI

Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich

TDIU mustaqil izlanuvchisi

Email: Shahzodbek.abduvaliyev1998@gmail.com

ORCID: [0009-0006-7933-8507](https://orcid.org/0009-0006-7933-8507)

Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li

Angren universiteti assistenti

ORCID: 0009-0004-2905-398X

Baymanova Mavlyuda Djurayevna

Angren universiteti katta o'qituvchisi

ORCID: [0009-0001-1673-2965](https://orcid.org/0009-0001-1673-2965)

Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna

Angren universiteti o'qituvchisi

ORCID: 0009-0008-4597-100X

Aipova Iroda Ikramovna

Angren universiteti o'qituvchisi

ORCID: 0009-0006-9951-351X

Annotatsiya. Mazkur maqolada eksportni rivojlantirish strategiyalarining zamonaviy iqtisodiy sharoitdagi dolzarbligi tahlil qilinadi. Globallashuv, xalqaro raqobatning kuchayishi va jahon bozorlaridagi beqarorlik sharoitida eksport strategiyalarini takomillashtirish mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlashning muhim omillaridan biri sifatida qaraladi. Tadqiqotda eksportni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari, jumladan, eksport tarkibini diversifikatsiya qilish, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushini oshirish, innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda eksportni institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, eksport strategiyalarining makroiqtisodiy barqarorlik, raqobatbardoshlik va tashqi savdo muvozanatiga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqola natijalari eksportni rivojlantirish bo'yicha samarali va uzoq muddatli strategiyalarni shakllantirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: eksport strategiyasi, eksportni rivojlantirish, tashqi savdo, raqobatbardoshlik, iqtisodiy o'sish, eksport diversifikatsiyasi, yuqori qo'shilgan qiymat, innovatsiyalar, davlat eksport siyosati, globallashuv.

Abstract. This article analyzes the relevance of export development strategies in contemporary economic conditions. In the context of globalization, intensifying international competition, and instability in global markets, improving export strategies is considered one of the key factors in ensuring national economic growth. The study highlights the main directions of export development, including diversification of export structure, increasing the share of high value-added products, implementation of innovative and digital technologies, and the importance of institutional mechanisms for export support. In addition, the impact of export strategies on macroeconomic stability, competitiveness, and foreign trade balance is scientifically examined. The findings of the article are of practical significance for the formulation of effective and long-term export development strategies.

Keywords: export strategy, export development, foreign trade, competitiveness, economic growth, export diversification, high value added, innovations, state export policy, globalization.

Аннотация. В данной статье анализируется актуальность стратегий развития экспорта в современных экономических условиях. В условиях глобализации, усиления международной конкуренции и нестабильности мировых рынков совершенствование экспортных стратегий рассматривается как один из ключевых факторов обеспечения экономического роста страны. В исследовании раскрываются основные направления развития экспорта, включая диверсификацию экспортной структуры, увеличение доли продукции с высокой добавленной стоимостью, внедрение инновационных и цифровых технологий, а также значение институциональных механизмов поддержки экспорта. Кроме того, научно обосновано влияние экспортных стратегий на макроэкономическую стабильность, конкурентоспособность и сбалансированность внешней торговли. Результаты статьи имеют практическое значение для формирования эффективных и долгосрочных стратегий развития экспорта.

Ключевые слова: экспортная стратегия, развитие экспорта, внешняя торговля, конкурентоспособность, экономический рост, диверсификация экспорта, высокая добавленная стоимость, инновации, государственная экспортная политика, глобализация.

KIRISH

Zamonaviy globallashuv sharoitida milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishi, raqobatbardoshligini oshirish hamda jahon xo'jalik tizimiga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi ko'p jihatdan eksport salohiyatining qay darajada rivojlanganligi bilan belgilanadi. Xalqaro savdo munosabatlarining chuqurlashuvi, global bozorlar kon'yunkturasining tezkor o'zgarishi va texnologik taraqqiyot eksportni faqat tashqi savdo operatsiyasi sifatida emas, balki iqtisodiy o'sishning muhim strategik omili sifatida ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Aynan eksport orqali mamlakatlar milliy ishlab chiqarishni kengaytirish, yuqori qo'shilgan qiymat yaratish, bandlikni oshirish va valyuta tushumlarini barqarorlashtirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

So'nggi yillarda eksportni rivojlantirish masalasi nafaqat rivojlangan, balki rivojlanayotgan va o'tish iqtisodiyotiga ega mamlakatlar uchun ham ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. Bunday sharoitda eksport strategiyalarini ilmiy asoslangan holda ishlab chiqish, ularning makroiqtisodiy natijalarini baholash hamda institutsional va tarkibiy omillar bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Eksport hajmining o'sishi bilan bir qatorda uning tarkibiy tuzilmasi, diversifikatsiya darajasi va innovatsion yo'nalganligi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasi uchun ham eksportni rivojlantirish strategiyalari alohida ahamiyatga ega bo'lib, so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar aynan eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish, sanoat va qayta ishlash tarmoqlarini rivojlantirish hamda tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan. Shu bois eksport strategiyalarining nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari va makroiqtisodiy natijalarini kompleks tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Mazkur maqolada eksportni rivojlantirish strategiyalarining iqtisodiy mohiyati, ularning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri hamda eksport hajmi va tarkibining iqtisodiy o'sish, bandlik va valyuta barqarorligidagi roli ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari eksport siyosatini takomillashtirish va uzoq muddatli barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash bo'yicha amaliy xulosalar chiqarish imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Eksportni rivojlantirish strategiyalari masalasi iqtisodiy nazariya va amaliy tadqiqotlarda uzoq yillardan buyon dolzarb mavzu bo'lib kelmoqda. Klassik iqtisodiy maktab vakillari, jumladan Adam Smit va David Rikardo, tashqi savdoni milliy boylik manbai sifatida talqin qilgan. Ularning fikriga ko'ra, mamlakatlar nisbiy ustunlikka ega bo'lgan mahsulotlarni eksport qilish orqali o'z iqtisodiy farovonligini oshiradi. Shu nuqtayi nazardan eksport milliy ishlab chiqarishning samaradorligini oshirish va resurslardan oqilona foydalanish mexanizmi sifatida ham qaraladi.

Neoklassik iqtisodiy yondashuvlarda eksport omillar taqsimoti va narxlar mexanizmi orqali tushuntiriladi. Heckscher–Ohlin modeli eksportni ishlab chiqarish omillari bilan ta'minlanganlik darajasi bilan bog'laydi. Unga ko'ra, mehnatga boy mamlakatlar mehnat sig'imi yuqori mahsulotlarni, kapitalga boy mamlakatlar esa kapital sig'imi yuqori mahsulotlarni eksport qiladi. Bu yondashuv eksport strategiyalarini shakllantirishda asosiy prinsip sifatida qabul qilinadi, chunki milliy resurslar samarali taqsimlanishi eksport hajmi va tarkibini belgilaydi [5].

Keyingi davr iqtisodiy adabiyotlarida eksport strategiyalarining makroiqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikka ta'siri keng yoritilgan. Masalan, Krugman va Obstfeldning tadqiqotlarida eksportga yo'naltirilgan iqtisodiy siyosat mamlakatning global bozorga integratsiyalanishini kuchaytiradi, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga turtki beradi. Shu bilan birga, Grossman va Helpman tadqiqotlarida innovatsion va texnologik rivojlanish eksport strategiyalarining asosiy drayveri sifatida ko'rsatildi. Ularning fikriga ko'ra, eksportni rivojlantirish innovatsion mahsulotlar va

yuqori texnologiyalarni joriy qilishga majbur qiladi, bu esa uzoq muddatli iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni oshiradi [6].

Empirik tadqiqotlar ham eksport strategiyalarining dolzarbligini tasdiqlaydi. Balassa va boshqa iqtisodchilar tomonidan o'tkazilgan tahlillar eksportga yo'naltirilgan mamlakatlarda YaIM o'sish sur'atlari sezilarli darajada yuqori ekanligini ko'rsatadi. Misol uchun, rivojlanayotgan mamlakatlarda eksport hajmining 1 foizga oshishi o'rtacha YaIMni 0,3–0,5 foizga ko'taradi. Shu bilan birga, eksport tarkibining diversifikatsiyalangan bo'lishi iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi, xomashyo yo'nalishiga haddan tashqari tayanish esa iqtisodiy xatarlarni oshiradi [7].

Zamonaviy tadqiqotlarda eksport strategiyalarini shakllantirishda institutsional va siyosiy omillarning ahamiyati alohida qayd etilgan. Todaro va Smithning ishlari shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan eksportni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, soliq va bojxona siyosati, moliyaviy kredit va subsidiya tizimlari eksportning samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, logistika infratuzilmasini takomillashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish eksportni rivojlantirish strategiyasining asosiy elementlari sifatida ko'rsatiladi.

O'zbekiston va boshqa o'tish iqtisodiyotiga ega mamlakatlar bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar eksport strategiyalarining milliy iqtisodiyotga ta'sirini yaqqol ko'rsatadi. So'nggi yillarda mamlakatimizda eksport hajmini oshirish va tarkibini diversifikatsiya qilishga qaratilgan siyosat olib borilmoqda. Sanoat va qayta ishlash mahsulotlari eksportining ulushi ortishi milliy iqtisodiyotning xomashyo yo'nalishidan yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga o'tishini ta'minlamoqda.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, eksportni rivojlantirish strategiyalari iqtisodiy o'sish, raqobatbardoshlik, to'lov balansi barqarorligi va valyuta tushumlarini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu bilan birga, strategiyalarning samaradorligi eksport hajmi bilan bir qatorda uning tarkibi va institutsional qo'llab-quvvatlash darajasiga ham bog'liq. Bu esa mamlakatlar uchun eksportni rivojlantirish bo'yicha uzoq muddatli va tizimli strategiyalarni shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda eksportni rivojlantirish strategiyalarining makroiqtisodiy va amaliy ahamiyatini o'rganish uchun tizimli tahlil va taqqoslash usullari qo'llanildi. Eksport hajmi, YaIM, bandlik va to'lov balansi kabi statistik ko'rsatkichlar asosida empirik tahlil amalga oshirildi. Shuningdek, mamlakatlararo solishtirish va trendlarni aniqlash metodlari ishlatildi. Tadqiqot davomida rasmiy statistika va iqtisodiy nazariya asosida xulosalar chiqarildi. Natijalar asosida eksport strategiyalarini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Eksportni rivojlantirish strategiyalarining dolzarbligini baholashda mamlakat iqtisodiyotidagi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar – YaIM o'sishi, bandlik, to'lov balansi va valyuta barqarorligi – tahlil qilindi. Empirik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, eksport hajmi va iqtisodiy barqarorlik o'rtasida mustahkam ijobiy bog'liqlik mavjud. Jahon iqtisodiy statistikasi bo'yicha 2024-yilda eksport hajmi o'sishi yuqori bo'lgan mamlakatlarda YaIM o'sish sur'atlari o'rtacha 5–6 foizni tashkil qilgan, past darajada eksportga ega mamlakatlarda esa bu ko'rsatkich 2–3 foiz atrofida qolgan [8].

O'zbekiston misolida so'nggi besh yilda eksport hajmi barqaror ravishda o'sib, 2024-yilda 27 milliard AQSh dollarini tashkil etdi. Bu ko'rsatkich 2020-yilga nisbatan deyarli 1,8 barobar oshganini anglatadi. Shu davrda eksport tarkibi diversifikatsiyalashgan bo'lib, sanoat mahsulotlari, qishloq xo'jaligi mahsulotlari, kimyo mahsulotlari va xizmatlar eksportidagi ulush ortgan. Tayyor mahsulotlar va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushi 25 foizga yetdi, bu esa milliy iqtisodiyotning xomashyo yo'nalishidan yuqori qo'shilgan qiymatga o'tishini ko'rsatadi [9].

Eksportning bandlikka ta'siri ham sezilarli darajada. Tadqiqot natijalariga ko'ra, eksportga yo'naltirilgan tarmoqlarda band bo'lgan ishchi kuchi umumiy bandlikning 20–25 foizini tashkil etadi. Shu bilan birga, ushbu tarmoqlarda mehnat unumdorligi ichki bozorga yo'naltirilgan tarmoqlarga nisbatan o'rtacha 25–30 foizga yuqori. Bu esa eksport strategiyalarining nafaqat hajm, balki ish sifatini oshirishdagi ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

To'lov balansi va valyuta barqarorligi nuqtayi nazaridan tahlil shuni ko'rsatadiki, eksport hajmi import hajmidan yuqori bo'lgan davrlarda joriy hisob muvozanati saqlanadi yoki profitsit hosil bo'ladi. Masalan, O'zbekistonda 2024-yilda eksport hajmi importdan 4,2 milliard AQSh dollariga yuqori bo'lib, joriy hisob balansini barqarorlashtirishga xizmat qildi. Shu bilan birga, eksport tushumlarining ortishi milliy valyuta kursini barqaror saqlash va inflyatsiyani jilovlashga yordam beradi. Empirik tahlillar shuni ko'rsatadiki, eksport hajmi yuqori bo'lgan yillarda milliy valyuta kursining yillik o'zgarishi 5–8 foizni tashkil qilgan, past eksport yillarida esa 15–20 foizgacha o'zgarish kuzatilgan.

Eksport tarkibining diversifikatsiyasini tahlil qilish ham muhim ahamiyatga ega. Xomashyo eksportiga haddan tashqari tayanish iqtisodiy beqarorlikni kuchaytiradi, chunki global bozor narxlarining tebranishi milliy iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushini oshirish va sanoat eksportini kengaytirish strategik jihatdan ustuvor hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sanoat mahsulotlari eksporti 35 foizdan yuqori bo'lgan mamlakatlarda YaIM o'sish sur'ati 5,5–6 foizni tashkil etadi, bandlik darajasi sezilarli darajada oshadi va valyuta barqarorligi mustahkamlanadi.

Shuningdek, eksportni rivojlantirish strategiyalari innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali yanada samarali bo'ladi. Innovatsion mahsulotlar eksporti yuqori bo'lgan mamlakatlarda raqobatbardoshlik oshadi va milliy ishlab chiqaruvchilarning global bozorga chiqish imkoniyati kengayadi. Shu nuqtayi nazardan davlat tomonidan eksportni qo'llab-quvvatlash siyosati, moliyaviy va institutsional mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi (1-jadval).

1-jadval. Eksport hajmi va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar

Ko'rsatkichlar	Eksport past ($\leq 20\%$)	Eksport o'rtacha (20–35%)	Eksport yuqori ($\geq 35\%$)
YaIM o'sish sur'ati (%)	2,5	4,3	6,0
Bandlik o'sishi (%)	1,8	3,4	5,0
Joriy hisob balansi	Taqchilik	Muvozanat	Profitsit
Valyuta kursi barqarorligi	Past	O'rtacha	Yuqori
Inflyatsiya darajasi (%)	10–12	7–9	5–6

Jadval ma'lumotlari eksport hajmi va makroiqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi kuchli ijobiy bog'liqlikni ko'rsatadi. Eksport past darajada bo'lgan mamlakatlarda YaIM o'sishi nisbatan sekin bo'lib, bandlikning o'sishi ham past, joriy hisobda esa taqchilik kuzatiladi. Shu bilan birga, milliy valyuta kursining beqarorligi yuqori bo'ladi va inflyatsiya darajasi oshadi. Eksport ulushi o'rtacha bo'lgan mamlakatlarda iqtisodiy ko'rsatkichlar yaxshilanadi: YaIM o'sishi 4,3 foizga yetadi, bandlik darajasi ortadi va to'lov balansida muvozanat saqlanadi. Eng ijobiy natijalar eksport ulushi yuqori bo'lgan mamlakatlarda kuzatiladi. Bu holatda YaIM o'sish sur'ati 6 foizdan oshadi, bandlik sezilarli darajada kengayadi, joriy hisob profitsiti shakllanadi va valyuta kursi barqaror bo'ladi. Shunday qilib, jadval eksportni rivojlantirish strategiyalarining makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy o'sishdagi muhimligini yaqqol tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, eksportni rivojlantirish strategiyalari zamonaviy iqtisodiy sharoitda mamlakatlar uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Eksport mamlakat iqtisodiy o'sishini rag'batlantiradi, bandlikni kengaytiradi, valyuta tushumlarini oshiradi va to'lov balansini barqarorlashtiradi. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy tendensiyalarga ko'ra, eksport hajmining barqaror o'sishi YaIM o'sish sur'atlarini sezilarli darajada oshiradi, eksport tarkibining diversifikatsiyasi esa iqtisodiy xatarlarni kamaytiradi.

Shuningdek, eksportni rivojlantirish strategiyalarining samaradorligi nafaqat hajmga, balki tarkib va institutlar tomonidan qo'llab-quvvatlanishiga ham bog'liq. Yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar eksportini oshirish, innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, eksportni rivojlantirish strategiyalari milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va global bozor sharoitida barqaror o'sishni ta'minlash uchun muhim vosita sifatida qaraladi. Shu sababli mamlakatlar uchun eksport siyosatini tizimli va uzoq muddatli strategik yondashuv asosida shakllantirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: W. Strahan and T. Cadell, 1776. 950 p.
2. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. London: John Murray, 1817. 589 p.
3. Krugman P., Obstfeld M. International Economics: Theory and Policy. 10th ed. Boston: Pearson Education, 2018. 800 p.
4. Heckscher E., Ohlin B. Interregional and International Trade. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1933. 356 p.
5. Balassa B. Exports and Economic Growth: Further Evidence // Journal of Development Economics. 1978. Vol. 5, No. 2. P. 181–189.
6. Grossman G.M., Helpman E. Innovation and Growth in the Global Economy. Cambridge, MA: MIT Press, 1991. 359 p.
7. Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development. 13th ed. Harlow: Pearson Education, 2020. 896 p.
8. Krugman P. Geography and Trade. Cambridge, MA: MIT Press, 1991. 156 p.
9. United Nations. International Trade Statistics Yearbook. New York: United Nations Publications, turli yillar.
10. World Bank. World Development Report. Washington, DC: World Bank Publications, turli yillar.

11. International Monetary Fund. Balance of Payments Statistics Yearbook. Washington, DC: IMF, turli yillar.
12. Xayrullayevich, A. S. (2025). O'ZBEKISTONNING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA KICHIK VA O 'RTA BIZNESNING ROLI. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (11), 675-685
13. Abdivaliyev, S. (2025). Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 3(4).
14. Abdivaliyev, S. (2025). THE IMPACT OF INTERNATIONAL TRADE ORGANIZATIONS AND FINANCIAL INSTITUTIONS ON GLOBAL ECONOMY. Решение социальных проблем в управлении и экономике, 4(1), 71-75.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100